

УДК 364.2:364.6:339.97

Чеберяко Оксана Вікторівна

*доктор історичних наук, кандидат економічних наук,
професор, професор кафедри фінансів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Cheberyako Oksana

*Doctor of Historical Sciences, PhD in Economics,
Professor, Professor of the Department of Finance
Taras Shevchenko National University of Kyiv*
ORCID: 0000-0002-1563-9611

Варналій Захарій Степанович

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Varnalii Zakharii

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Finance
Taras Shevchenko National University of Kyiv*
ORCID: 0000-0002-6479-6154
ORCID: 0000-0002-6654-8760

Толок Ігор Вікторович

*кандидат педагогічних наук, доцент
Збройні Сили України*

Tolok Igor

*PhD in Pedagogy, Associate Professor
Armed Forces of Ukraine*
ORCID: 0000-0001-6309-9608

Баженова Олена Володимирівна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної кібернетики
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Bazhenova Olena

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economic Cybernetics
Taras Shevchenko National University of Kyiv*
ORCID: 0000-0003-3197-8426

Микитюк Оксана Петрівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Mykytiuk Oksana

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Business Economics
Taras Shevchenko National University of Kyiv*
ORCID: 0000-0002-8657-7278

DOI: 10.25313/2520-2294-2024-8-10249

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЛЮДИНИ У СВІТІ: МОДЕЛІ, ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ¹

¹ Статтю підготовлено в межах виконання проекту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальній безпеці людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» реєстраційний номер 2021.01/0239

HUMAN SOCIAL PROTECTION IN THE WORLD: MODELS, CHALLENGES AND PROBLEMS

Анотація. Вступ. Соціалізація усіх сфер життєдіяльності населення є визначальною характеристикою сучасного етапу розвитку суспільства, а рівень соціального захисту є індикаторами розвитку держави. Система соціального захисту – головний інструмент досягнення соціальної справедливості у державі, балансу у взаємодії різних соціальних і політичних сил суспільства. Соціальна функція держави полягає у такому забезпеченні прав і свобод кожної людини, щоб створювалися належні умови як для існування та розвитку безпосередньо, так і реалізації соціальної справедливості в цілому. Кожна держава на власний розсуд та, з дотриманням взятих на себе міжнародних зобов'язань, урегулює систему соціального захисту, формує власну політику та приймає власне законодавство.

Мета. Метою дослідження є аналіз моделей, викликів та проблем соціального захисту людини у світі у третьому тисячолітті в умовах нових загроз – криза COVID-19 та широкомасштабна війна в Україні.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення та статистичні дані соціального захисту українців у світі; 2) праці вітчизняних та іноземних науковців, які постійно шукають механізми соціального захисту, форми та моделі підвищення добробуту населення та подолання бідності, досліджують проблеми та перспективи фінансування соціального захисту в умовах нових викликів.

В процесі здійснення дослідження було використано сукупність емпіричних, комплексних, системних та аналітичних методів і підходів, що допомогли реалізувати поставлену мету. Метод теоретичного узагальнення та групування використано для характеристики і узагальнення світових моделей соціального захисту та загальних сучасних викликів системи соціального захисту в світі; методи аналізу та синтезу – для відображення вразливого населення, яке отримує соціальну допомогу за регіонами світу та українських бенефіціарів соціальних послуг в умовах широкомасштабної війни; логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Результати. У науковій статті розкрито основні моделі, виклики та проблеми соціального захисту людини у світі у третьому тисячолітті. Розглянуто переваги та недоліки різних моделей соціального захисту у країнах-учасниках ЄС та інших країнах, зазначено основні чинники, які відрізняють ці моделі. Визначено, що фінансування соціального захисту є складним та багатограним процесом, що включає різні напрями, спрямовані на підтримку добробуту населення та забезпечення соціальної справедливості. Обґрунтовано, що фінансування соціального захисту може здійснюватися через різноманітні форми та інструменти. Зазначено, що існують значні регіональні відмінності у витратах на соціальний захист серед 38 країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) як у відсотках від ВВП, так і в абсолютних показниках. Розглянуто загальні сучасні виклики системи соціального захисту в світі та в Україні в умовах широкомасштабної війни. Зазначено, що криза COVID-19 в світі та широкомасштабна війна в Україні показали вразливість мільярдів людей. Проаналізовано, що широкомасштабна війна призвела до однієї з найбільших у світі криз біженців, проте українці, які були вимушені виїхати за кордон, в країнах перебування стикаються з численними труднощами.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на питанні фінансування соціального захисту людини в умовах широкомасштабної війни, яка стала новим викликом для глобальної світової безпеки та потребує детального дослідження його теоретичних та практичних аспектів.

Ключові слова: соціальний захист, моделі соціального захисту, фінансування соціального захисту, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), криза COVID-19, широкомасштабна війна.

Summary. Introduction. The socialization of all spheres of life of the population is a defining characteristic of the modern stage of the development of society, and the level of social protection is an indicator of the state's development. The social protection system is the main tool for achieving social justice in the state, balance in the interaction of various social and political forces of society. The social function of the state is to ensure the rights and freedoms of every person in such a way as to create the proper conditions both for existence and development directly, and for the realization of social justice in general. Each state, at its own discretion and in compliance with international obligations, regulates the system of social protection, forms its own policy and adopts its own legislation.

Purpose. The purpose of the study is to analyze the models, challenges and problems of social protection of people in the world in the third millennium in the conditions of new threats – the COVID-19 crisis and the large-scale war in Ukraine.

Materials and methods. The research materials are: 1) regulatory and legal support and statistical data of social protection of Ukrainians in the world; 2) the works of domestic and foreign scientists who are constantly looking for mechanisms of social protection, forms and models of improving the welfare of the population and overcoming poverty, researching the problems and prospects of financing social protection in the face of new challenges.

In the process of carrying out the research, a set of empirical, complex, systematic and analytical methods and approaches were used, which helped to realize the set goal. The method of theoretical generalization and grouping is used to characterize

and generalize global models of social protection and general modern challenges of the social protection system in the world; methods of analysis and synthesis – to reflect the vulnerable population that receives social assistance by region of the world and Ukrainian beneficiaries of social services in the conditions of a large-scale war; logical generalization of results (formulation of conclusions).

Results. The scientific article reveals the main models, challenges and problems of human social protection in the world in the third millennium. The advantages and disadvantages of various models of social protection in EU member states and other countries are considered, the main factors that distinguish these models are indicated. It was determined that the financing of social protection is a complex and multifaceted process that includes various directions aimed at supporting the well-being of the population and ensuring social justice. It is well-founded that the financing of social protection can be carried out through various forms and instruments. It is noted that there are significant regional differences in social protection spending among the 38 member countries of the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), both as a percentage of GDP and in absolute terms. General modern challenges of the social protection system in the world and in Ukraine in the conditions of a large-scale war are considered. It is noted that the global COVID-19 crisis and the large-scale war in Ukraine have shown the vulnerability of billions of people. It was analyzed that the large-scale war led to one of the largest refugee crises in the world, however, Ukrainians who were forced to go abroad face numerous difficulties in their host countries.

Discussion. In further scientific research, it is proposed to focus attention on the issue of financing human social protection in the conditions of a large-scale war, which has become a new challenge for global world security and requires a detailed study of its theoretical and practical aspects.

Key words: social protection, social protection models, social protection financing, Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), COVID-19 crisis, large-scale war.

Постановка проблеми. Соціалізація усіх сфер життєдіяльності населення є визначальною характеристикою сучасного етапу розвитку суспільства, а рівень соціального захисту є індикаторами розвитку держави.

Соціальний захист населення — це система соціальних відносин, заходів і правових гарантій, які захищають будь-якого члена суспільства від економічної, соціальної та фізичної деградації внаслідок раптового різкого погіршення умов його добробуту, загрози здоров'ю та життю, неможливості реалізувати свій трудовий та громадський потенціал; це діяльність держави, яка направлена на створення умов, сприятливих з економічної та правової точки зору для розвитку та формування особистості. Соціальний захист відображає взаємодію між державою та суспільством щодо керування соціальними ризиками на макроекономічному рівні, а здатність держави забезпечити соціальний захист громадян є ключовим фактором лояльності населення до влади [14].

Система соціального захисту є головним інструментом досягнення соціальної справедливості у державі, балансу у взаємодії різних соціальних і політичних сил суспільства [4].

Соціальна функція держави полягає у такому забезпеченні прав і свобод кожної людини, щоб створювалися належні умови як для існування та розвитку безпосередньо, так і реалізації соціальної справедливості в цілому. Кожна держава на власний розсуд та, з дотриманням взятих на себе міжнародних зобов'язань, урегулює систему соціального захисту, формує власну політику та приймає власне законодавство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасне суспільство стає дедалі більш непередбачуваними та сповненими глобальних загроз, які негативно

впливають як на окремих людей, так і цивілізаційний рівень. Люди стають дедалі чутливішими до ризиків, особливо в міру того, як ускладнюється суспільний устрій і підвищується якість життя. Ризики з'являються в усіх сферах життя суспільства, включаючи економічні, політичні та соціальні відносини, часто є непередбачуваними об'єктивними і суб'єктивними факторами, тому вітчизняні та іноземні науковці постійно шукають механізми соціального захисту, форми та моделі підвищення добробуту населення та подолання бідності. Зокрема, окремі теоретичні дослідження сутності соціального захисту, його форм та засобів забезпечення, викликів та проблем проводили такі відомі зарубіжні та вітчизняні вчені як Еспінг-Андерсен Г. [16], Лаврухін В., Левін Р. [2], Левченко Є. [5], Лібанова Е., Малиновська О. [3], Мироненко О. [5], Михайлишина Д. [5], Новікова О., Павлова Л. [7], П'єтерс Д., Руженський М., РУДКевич І., Сташків Б., Томіліна М. [5], Тілкіна Н. [10], Туленков М., Харазішвілі Ю., Шахматова Т., Яценко Г. та ін.

Значний внесок у вивчення джерел забезпечення, проблем та перспектив фінансування соціального захисту зробили такі дослідники як Кириленко О., Лисяк Л., Лободіна З., Ортис-Оспіна Е [17], Ріппа М., Розер М. [17], Роледерс В., Скулиш Ю. та інші. У їх працях розкрито основні концептуальні питання фінансового забезпечення соціального захисту та соціального забезпечення.

Дослідженням моделей соціального захисту в своїх працях займалися такі вітчизняні науковці як Матяж С. [4], Побережний О. [8], Погорелова С. [9] та ін.

Водночас залишається недостатньо дослідженим питання фінансування соціального захисту людини в умовах широкомасштабної війни, яка стала новим

викликом для глобальної світової безпеки та потребує детального дослідження його теоретичних та практичних аспектів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз моделей, викликів та проблем соціального захисту людини у світі у третьому тисячолітті в умовах нових загроз — криза COVID-19 та широкомасштабна війна в Україні.

Виклад основного матеріалу. Суспільства у третьому тисячолітті характеризуються зростанням загроз різного роду. Тому пріоритетним завданням держави та громадянського суспільства є забезпечення суспільної та особистої безпеки в різних сферах життєдіяльності людини з метою уникнення соціальних ризиків.

Існує кілька моделей соціального захисту, кожна з яких має свої переваги та недоліки. У країнах-учасницях ЄС виділяють чотири основні моделі соціального захисту: континентальна (модель Бісмарка); англосаксонська (модель Беверіджа); скандинавська; південно-європейська [7]. Основними чинниками, що відрізняють ці моделі, є структура, конфігурація та поєднання найважливіших інститутів соціального захисту — страхування, соціальної допомоги, державного соціального забезпечення, медичної допомоги, освіти; обсяги соціальних видатків, що спрямовуються на їхнє функціонування; домінуюча роль одного з інститутів соціального захисту [11].

Крім того, виокремлюють й інші моделі соціального захисту та їх особливості, які загалом систематизовано у Табл. 1.

У силу історичних, культурних відмінностей нині не існує якоїсь уніфікованої соціальної моделі, а кожна національна соціальна модель оригінальна та неповторна. Загалом всі моделі відрізняються рівнем втручання держави в соціально-економічну сферу та рівнем соціальної захищеності населення, забезпеченості свободи соціального вибору в різних верствах населення та впливу соціальних процесів на економічний розвиток країни [11]. Взагалі практично в усіх країнах існує тенденція до зростання фінансування соціальних видатків, а за соціальним спрямуванням існує принципова різниця між США, де метою є підтримання мінімального життєвого рівня та країнами ЄС — забезпечення основних життєвих потреб і недопущення суттєвого зниження доходів унаслідок дії факторів соціального ризику. І незалежно від відмінностей у моделях соціального захисту країни розвивають свою економіку у напрямку забезпечення високого рівня зайнятості, забезпечення високого рівня соціального захисту, гарної освіти і якості здоров'я, подолання бідності й нерівності.

Соціальний захист населення є невід'ємною складовою соціальної політики будь-якої держави. Пандемії, зміни клімату, політичні та економічні кризи, війни негативно впливають на життя людей та потребують нових підходів до забезпечення соціального

захисту. Світові спільноти повинні співпрацювати для розробки ефективних систем соціального захисту, які б враховували особливості кожної країни; розробляти нові політики та програми соціального захисту, які б відповідали новим викликам та забезпечували відповідний рівень захисту для всіх людей [12].

У сучасному світі класичні моделі соціального захисту поступово розмиваються, а традиційні погляди на соціальну політику та надання соціальних послуг зазнають змін в умовах складної соціальної динаміки з урахуванням політичної нестабільності, COVID-19, мілітаризації та підвищеної конфліктогенності суспільних відносин. Орієнтація на роботу в громаді, пошук інноваційних методів забезпечення соціального захисту та зростання впливу наднаціональних утворень стають актуальними тенденціями. Моделі соціальної політики у багатьох країнах характеризуються еклектичністю, непослідовністю, перебувають під впливом трансформацій або реформ. Світ є різноманітним, багатограним та різновекторним, навіть у соціальній сфері, а рівень соціального захисту та соціального забезпечення є індикаторами розвитку держав [13].

Для реалізації поставлених завдань перед системою соціального захисту потрібен достатній обсяг фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення ефективного функціонування соціальної сфери. Фінансове забезпечення соціального захисту людини є ключовим елементом ефективних систем соціального захисту, має багатоканальну структуру і охоплює мобілізацію ресурсів, бюджетування, розподіл коштів та фінансову стійкість програм соціального захисту. Основним джерелом фінансових ресурсів для соціального захисту є ВВП.

Існують значні регіональні відмінності у витратах на соціальний захист серед 38 країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) як у відсотках від ВВП, так і в абсолютних показниках. Європа та Центральна Азія мають найвищі показники охоплення: 84% людей отримують принаймні одну допомогу. Північна і Південна Америка також вище середнього світового показника — 64,3%, мають помітні прогалини в охопленні: Азіатсько-Тихоокеанський регіон — 44%, арабські країни — 40% та Африка — 17,4% [19].

Державні витрати на соціальний захист також суттєво відрізняються. У середньому країни витрачають 12,8% від ВВП на соціальний захист (за винятком охорони здоров'я), однак країни з високим рівнем доходу витрачають на соціальний захист 16,4%, а країни з низьким рівнем доходу — лише 1,1% від ВВП.

У всьому світі переважна більшість дітей досі не мають ефективного соціального захисту — лише кожна четверта дитина (26,4%) отримує соціальну допомогу. Лише 45% жінок з новонародженими у всьому світі отримують грошову допомогу по вагітності та пологах. Лише кожна третя особа з тяжкою

Таблиця 1

Класифікація та особливості світових моделей соціального захисту [12]

Назва моделі	Країни-представники даної моделі	Сутність та особливості
Континентальна (модель Бісмарка)	Швейцарія, Німеччина, Австрія	Запроваджена з 1883 року, охоплює зайняте населення і базується на внесках соціального страхування (страховий принцип). Мета — забезпечення рівня життя (standard of living). Має чітку кореляцію між трудовим стажем та рівнем соціального захисту, а величина соціальної допомоги напряду залежить від величини та часу сплати страхових внесків. Характерною ознакою є поєднання державних і недержавних інституцій, а фінансування відбувається не за рахунок коштів державного бюджету, а за рахунок акумульованих коштів у різних фондах.
Англосаксонська (модель Беверіджа)	Велика Британія, Ірландія	Запроваджена з 1942 року, охоплює все населення, а фінансування здійснюється за допомогою податків з державного бюджету та різних страхових фондів. Мета — забезпечення прожиткового мінімуму (subsistence level). Основними критеріями є національна приналежність та одноманітність видів соціальної допомоги для кожної особи. Попри можливість отримати соціальну допомогу великою кількістю осіб, її розмір є незначним та забезпечує виключно мінімальні потреби.
Скандинавська	Швеція, Данія, Норвегія, Фінляндія	Сформувалася в 30-х роках минулого століття. Громадяни віддають значну частку своїх доходів державі в обмін на безкоштовні соціальні блага. Їй властива така ознака як універсалізм — охоплення усіх верств населення. Соціальний захист розглядається як законне право громадянина. Охоплює велику кількість соціальних ризиків та ситуацій, соціальні послуги гарантовано надаються усім громадянам без прив'язки до певних умов. Фінансування даної моделі є можливим в більшій мірі за рахунок широкого страхування ризиків, створення професійних спілок. Є прикладом для наслідування і гарантує найвищі у Європі соціальні стандарти, а передумовою її функціонування є високоорганізоване суспільство.
Південно-європейська (рудиментарна, або перехідна)	Португалія, Іспанія, Італія, Греція	Неусталена модель соціального захисту, потребує подальшого розвитку і вдосконалення через відносно низький рівень соціальної захищеності та несприятливі макроекономічні показники: високий темп інфляції, низький рівень ВВП на душу населення, низький рівень народжуваності, високий рівень державної заборгованості, тінізацію економіки. Модель характеризується тим, що має ряд основних видів соціальних допомог, однак значне фінансування дістається лише декільком категоріям громадян (наприклад, пенсіонерам). Соціальна політика має переважно пасивний характер і орієнтується на компенсацію втрат у прибутках окремих категорій громадян. Соціальний захист — турбота сім'ї, родини, приватної благодійності. Характерна риса — асиметрична структура соціальних видатків.
Солідарна (дирижистська або етатистська (від французького «Etat» — держава))	Франція, Нідерланди	Займає проміжне становище між двома концептуальними моделями — англосаксонською та континентальною, задовольняє такі основні потреби, як захист від безробіття, охорону здоров'я, забезпечення у старості та захист сім'ї. Характеризується тим, що кожен громадянин робить внески за чітко визначеною відсотковою ставкою, що вираховується із його заробітної плати. Такий обов'язок може бути поділений між роботодавцем та працівником. При цьому надання значної кількості соціальних допомог є можливим у випадку офіційного працевлаштування.
Ліберально-демократична (американська)	США, Канада, Австралія	Ідеологія індивідуалізму утворює ціннісне ядро соціальної політики цієї моделі. Держава стимулює індивідуальну активність громадян, активізує їх до праці, підприємництва. Захист соціальних прав перекладається на громадські організації й безпосередньо особу. Особа сама визначає чи здійснювати їй страхові платежі у самостійно визначені нею фонди, чи робити власні накопичення. Держава виступає в ролі регулятора суспільних відносин та надає лише незначну допомогу при настанні найбільш несприятливих ситуацій. Є наслідком розвитку ринкових відносин, де кожен сам визначає спектр власних дій, а відповідно й бере на себе усю відповідальність.

Продовження табл. 1

Консервативна	Бельгія	Ідея запровадження соціальної диференціації в суспільстві покладена в основу, а майнова нерівність — нормальне явище. Головне завдання держави — через гнучку податкову політику здійснювати перерозподіл доходів, надавати компенсацію тим верствам населення, які її потребують. Являє собою систему перерозподілу матеріальних благ, де багатші верстви населення сплачують більші суми внесків, що в більшій мірі направляються на соціальну допомогу верствам, які мають менші статки і таким чином відбувається певне соціальне вирівнювання. Дана концепція передбачає перевагу соціальних та громадянських прав особи над політичними.
Соціал-демократична	Пострадянські країни, Китай та інші країни соціалістичного табору	Дана модель характеризується ідеєю рівності усіх громадян, створюючи умови рівного розвитку, а тому й рівного забезпечення. Спрямована на запобігання різкій диференціації рівнів доходів. Соціальні гарантії передбачені і державою, і недержавними структурами. Соціальна політика держави спрямована на забезпечення всіх громадян місцем роботи. Формальна відсутність безробіття утворює стабільну податкову систему. При цьому відбувається непільгове фінансування й забезпечення менш заможних верств населення, і навпаки — обмеження більш заможних верств населення мати кращі блага.

інвалідністю (33,5%) у всьому світі отримує допомогу по інвалідності. Лише 18,6% безробітних у всьому світі отримують допомогу по безробіттю. І хоча 77,5% людей пенсійного віку отримують ту чи іншу форму пенсії за віком, між регіонами, між сільською та міською місцевістю, а також між жінками та чоловіками залишаються великі розбіжності [19].

Наявні довгострокові дані ОЕСР показують, що розмір витрат на соціальний захист у всьому світі різко змінився за останні десятиліття. Країни з високим рівнем доходу витрачають більше ресурсів на соціальний захист, ніж країни з низьким рівнем доходу. Але, незважаючи на певні відмінності у розподілі соціальних витрат, такі три пріоритети як витрати на людей похилого віку (у вигляді пенсій та догляду за людьми похилого віку), витрати на охорону здоров'я, сімейні виплати (виплати по непрацездатності) в основному однакові в країнах ОЕСР [17].

Соціальний захист людини в різних країнах світу має свої особливості, а проблеми соціального захисту в сучасному світі є комплексними і багатограними, оскільки вони охоплюють широкий спектр питань, таких, як забезпечення належного рівня життя, боротьба з бідністю, нерівність, доступ до медичних послуг та освіти, підтримка безробітних та пенсіонерів тощо. Пандемія COVID-19 показала, що багато країн, як і раніше, стикаються з серйозними проблемами щодо реалізації права людини на соціальне забезпечення. До загальних викликів, які ускладнюють реалізацію ефективної системи соціального захисту в світі, можна віднести наступні — зростання нерівності, бідність, демографічні зміни, глобалізація та економічна нестабільність [19; 26].

Незважаючи на досягнутий за останні роки прогрес у розширенні соціального захисту у багатьох частинах світу, після настання пандемії COVID-19

Таблиця 2

Загальні сучасні виклики системи соціального захисту в світі [13]

Зростання нерівності	Деякі групи населення — молодь, особи старшого віку, особи з інвалідністю чи мігранти — можуть бути менш захищеними через нерівний доступ до соціальних послуг та підтримки. В країнах з низьким рівнем доходу приблизно кожна п'ята найбільш бідна людина світу все ще не має соціального захисту. Із 3 мільярдів світової робочої сили 750 мільйонів і 1 мільярд працюють у неформальному секторі та підсобному сільському господарстві відповідно у країнах, що розвиваються
Бідність	Майже 10% населення світу живе в умовах крайньої бідності, що ускладнює доступ до базових послуг, таких як освіта та охорона здоров'я. Половина населення Землі витрачає менше двох доларів на добу, що, за визначенням Світового банку, є рівнем бідності.
Демографічні зміни	Через зростання середнього віку населення та зменшення робочої сили в багатьох країнах зростає навантаження на системи соціального захисту. Згідно з даними ООН, до 2050 року кількість людей у віці 60 років і старше подвоїться, що вимагає значних ресурсів для забезпечення пенсій, медичних та соціальних послуг для літніх людей
Глобалізація та економічна нестабільність	Зміни клімату, пандемії, глобалізація та економічні кризи можуть впливати на зміни в системах соціального захисту. Пандемія COVID-19 підкреслила важливість гнучких та стійких систем соціального захисту, здатних швидко реагувати на кризи та підтримувати населення в умовах надзвичайних ситуацій.

багато країн, як і раніше, стикалися з серйозними проблемами щодо реалізації права людини на соціальне забезпечення. Коронакриза показала вразливість мільярдів людей, які, як здавалося, жили відносно благополучно, але виявилися незахищеними належним чином від викликаних кризою соціально-економічних потрясінь. Наразі лише 47% населення планети фактично охоплені принаймні однією пільгою соціального захисту, тоді як 4,1 мільярда людей (53%) взагалі все ще не охоплені жодною виплатою соціального захисту [19]. Найбільш складні умови виникають у країнах, які розвиваються, де пандемія свого часу призвела до серйозних проблем у сфері публічних фінансів. Економічний спад викликав зменшення доходів та збільшення витрат держави. Це особливо відчутно в соціальній сфері, оскільки система соціального захисту стикається з фінансовими труднощами через скорочення зайнятого населення та зменшення податкових надходжень.

Під час COVID-19 доступ до медичних послуг та підтримка у разі хвороби та безробіття стали особливо важливими. Хоча більшість населення світу й покрите різними системами охорони здоров'я, але існують значні прогалини в їх охопленні та адекватності. У той же час захист доходів у разі хвороби або втрати роботи залишається проблемою, бо значна кількість людей не має належної фінансової підтримки. Лише частина працездатного населення має гарантовану стабільність доходу у разі хвороби, а допомогу по безробіттю фактично отримує лише незначна частина безробітних у всьому світі.

Рис. 1 показує різницю в охопленні соціальною допомогою вразливих груп населення: від 95,8% у Західній Європі до 45,4% у Південній Європі та

30,7% у Центральній Азії. Це свідчить, що програми соціальної допомоги ще й досі у регіонах асоціюються з програми соціальної підтримки найбідніших, які фінансуються за рахунок податків, надаючи короткострокові виплати для вузько орієнтованої групи одержувачів [1, с. 45].

Крім того, криза COVID-19 підкреслила необхідність комплексної реакції систем соціального захисту та служб зайнятості, а також тристороннього співробітництва між урядами, працівниками та роботодавцями для ефективного соціального діалогу та забезпечення належної реакції соціального захисту на кризу.

Майже у всіх країн, незалежно від рівня їхнього розвитку, є вибір: дотримуватися «стратегії високого рівня» системи соціального захисту або «стратегії низького рівня», погоджуючись на мінімалістський підхід, який полягає у скороченні ресурсів, що виділяються на соціальний захист, піддаючись фінансовому чи політичному тиску.

Криза COVID-19 підкреслила важливу роль гнучких та стійких систем соціального захисту, здатних швидко реагувати на кризи та підтримувати населення в умовах надзвичайних ситуацій, але одночасно вона висвітлила такі глобальні проблеми в системі соціального захисту:

- адаптація до змін, таких як COVID-19, НТП, демографічні зміни тощо;
- відсутність загального охоплення, коли вразливі верстви населення залишаються без доступу до основних послуг та фінансової підтримки, що може посилити існуючу нерівність і увічнити цикли бідності;
- нерівний доступ до соціальних послуг та виключення деяких маргіналізованих груп населення,

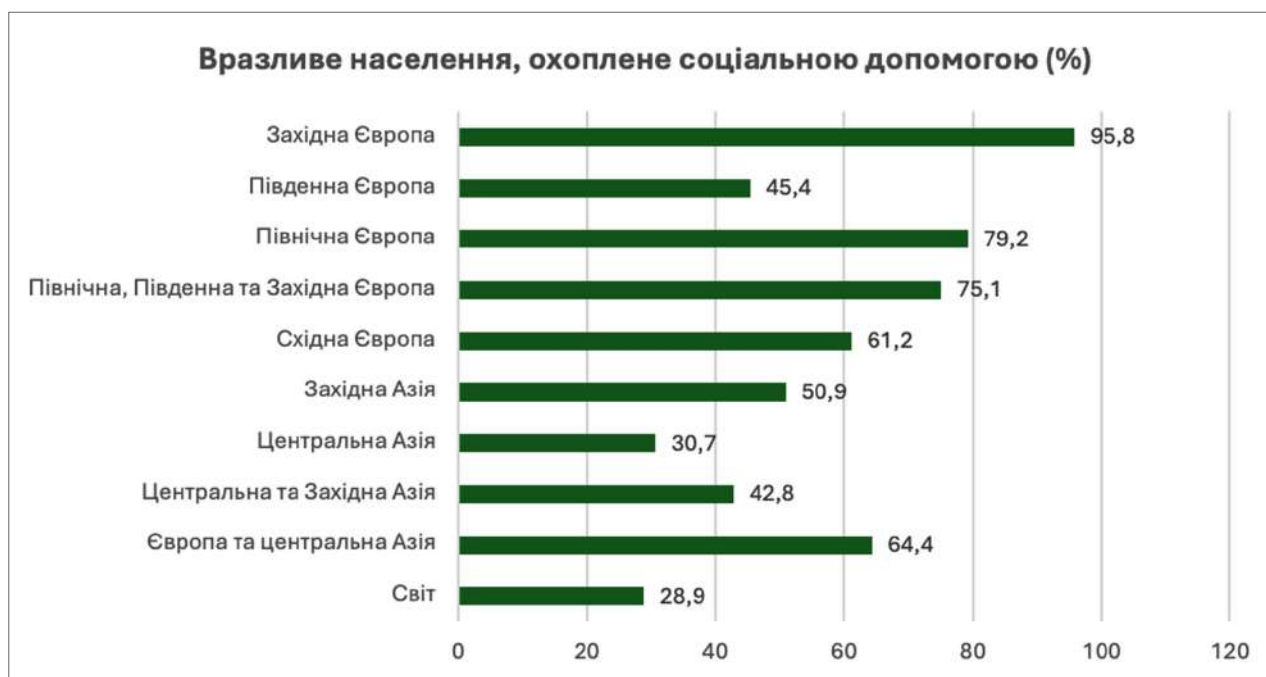

Рис. 1. Відсоток вразливого населення, яке отримує соціальну допомогу за регіонами, субрегіонами у 2020 році [6]

- таких як мігранти, біженці, люди з інвалідністю чи бездомні;
- бюрократичні перешкоди;
  - недостатня фінансова підтримка;
  - неефективне бюджетування та управління коштами;
  - корупція та недостатня ефективність програм;
  - питання фінансової стійкості, особливо в умовах економічної нестабільності;
  - забезпечення доступу до якісних медичних послуг, особливо в країнах, що розвиваються, де відсутність медичної інфраструктури та фінансових ресурсів обмежує можливості для лікування та профілактики захворювань;
  - ефективність програм соціального захисту для максимального покращення добробуту населення та ідентифікація потреб населення;
  - старіння населення ставить під загрозу стабільність пенсійних систем, вимагає реформ, спрямованих на підвищення їх стійкості [13].

Широкомасштабна війна в Україні призвела до значних соціально-економічних змін та викликів для населення і основний виклик полягає в масштабності реагування. Люди, які залишилися без житла, залишили свої домівки, тікаючи від війни, потребують не лише прихистку, а й гуманітарної, фінансової, медичної, правової та іншої допомоги, яка спрямована на забезпечення безпеки, здоров'я та добробуту українців як в середині країни, так і за її межами. Ця допомога є критично важливою для забезпечення стійкості та відновлення країни в умовах війни. Цілком очевидно, що в умовах величезної кількості проблем і потреб, спричинених війною, необхідно різко збільшувати обсяги гуманітарного реагування та гуманітарних послуг, хоча характер гуманітарного реагування в різних регіонах України відрізняється, відповідно до потреб людей. Багато держав, міжнародних та недержавних організацій, благодійних фондів надають фінансову, гуманітарну, медичну, юридичну допомогу та психологічну підтримку для найуразливіших категорій населення України. Загалом важливими є всі види допомоги і підтримки від міжнародних організацій та держав, закордонних партнерів, які швидко відгукнулися на біль і потреби постраждалих від війни українців [1, с. 66].

Поряд з цим 2023 рік продемонстрував доволі тривожну тенденцію — допомога від союзників стала скорочуватися через втому від війни та постійні корупційні скандали в Україні.

Широкомасштабна війна призвела до однієї з найбільших у світі криз біженців і продовжує змушувати людей, більшість з яких — жінки, дівчата і особи похилого віку, залишати Україну. Майже 6 мільйонів біженців були змушені залишити Україну, причому майже 1 мільйон українських біженців шукали безпеки в Польщі. І головна причина виїзду українців за кордон — бажання бути в безпеці.

На 1 січня 2024 року 4,3 мільйона українців (дорослі жінки — 46,1%, діти — 33,2%, дорослі чоловіки — 20,7% від загальної кількості), які покинули Україну через триваючу повномасштабну війну, мають статус тимчасового захисту в ЄС. Цей статус надається на підставі Виконавчого рішення Ради 2022/382 від 4 березня 2022 року «Про існування масового припливу переміщених осіб з України у значенні ст. 5 Директиви 2001/55 /ЄС, що призводить до тимчасового захисту», яке встановлює наявність масового притоку переміщених осіб з України внаслідок загарбницької війни Росії проти України та має наслідки введення тимчасової охорони [15]. Тимчасовий захист можна отримати лише в одній країні ЄС. У кожній він впроваджується через спеціальні дозволи на перебування, наприклад, тимчасові посвідки на проживання чи довгострокові візи. Основними країнами ЄС, які приймали бенефіціарів тимчасового захисту з України, були: Німеччина (1270150 осіб — 29,5% від загальної кількості ЄС), Польща (951560 осіб — 22,1%) і Чехія (381190 осіб — 8,9%).

Порівняно з кінцем грудня 2023 р. найбільше абсолютне зростання кількості бенефіціарів спостерігалося в Німеччині (+18905 осіб; +1,5%), Чехії (+8155 осіб; +2,2%) та Іспанії (+2830 осіб; +1,5%).

Кількість бенефіціарів зменшилася в 5 країнах ЄС, а саме в Італії (–18125 осіб; –11,2%), Польщі (–3235 осіб; –0,3%), Естонії (–225 осіб; –0,6%), Франції (–205 осіб; –0,3%) та Люксембурзі (–10 осіб; –0,2%).

Порівняно з чисельністю населення кожної країни ЄС, найбільша кількість тих, хто отримав тимчасовий захист на тисячу осіб спостерігалася в Чехії (35,2), Болгарії (26,7), Литві (26,4), Естонії (26,2) та Польщі (25,9), тоді як на рівні ЄС відповідний показник становив 9,6 на тис. осіб [18].

На 15 липня 2024 р. в Європі зафіксовано 6021400 біженців з України, а у всьому світі — 6579700 осіб [25].

За межами Європи найбільшими країнами за кількістю прийнятих від початку повномасштабного вторгнення українців є США, Канада і Велика Британія. Станом на 1 квітня 2024 в Канаді перебувало 298128 українців [22], у США станом на 21 березня 2023 — близько 280000 [21], а у Великій Британії станом на 24 лютого 2024 року — 244560 [23]. Велика кількість українців з різних причин, зокрема через насильницьке вивезення, потрапила до Росії. Але їхню реальну чисельність визначити достатньо складно. За даними станом на 30 червня 2023 року в Росії перебувало майже 1,3 млн. українців, а у Білорусії станом на кінець 2023 року — приблизно 40 тис. осіб [24].

28 вересня 2023 року Європейська рада погодила продовжити тимчасовий захист для людей, які втікають від широкомасштабної війни Росії проти України, з 4 березня 2024 року до 4 березня 2025 року.

Більшість біженців прибула в зарубіжні країни протягом першого півріччя 2022 р. У березні 2022 р. виїхало приблизно 44% усіх українців, які перебувають за кордоном, у квітні — червні — 24%, у липні — вересні — 12%. Потік нових біженців незначний, проте тривалість перебування тих, хто виїхав після початку війни, зростає [3].

Більшість українців, які перебувають за кордоном, виїхали зі сходу (33,4%) або півдня України (26,9%), адже саме ці регіони найбільше постраждали від широкомасштабної війни. Найбільш схильними до виїзду виявилися люди з вищою освітою та вищим рівнем доходів. Так, 70% опитаних мають вищу освіту. До великої війни лише 29% українців віком понад 24 роки мали рівень освіти не нижче бакалаврського. При цьому люди, які виїхали за кордон, у мирний час були більш заможними за середньостатистичного українця [5].

Українці, які були вимушені виїхати за кордон, в країнах перебування стикаються з такими численними труднощами:

- мовний бар'єр — незнання мови країни перебування ускладнює спілкування, пошук роботи або отримання необхідних послуг;
- культурний шок — відмінності в культурі та менталітеті ускладнюють адаптацію до нового життя;
- психологічні проблеми — війна, переміщення, розлука з близькими та невпевненість у майбутньому можуть призвести до депресії, тривоги та інших психологічних проблем;
- труднощі з працевлаштуванням та стабільною роботою;
- відсутність житла та труднощі з його пошуком, а програми безкоштовного житла є тимчасовими і в багатьох країнах закінчилися, багато орендодавців надають перевагу довгостроковій оренді;
- брак грошей, доходів і фінансової допомоги;
- відсутність підтримки та програм для біженців;
- відсутність друзів та знайомих;
- труднощі з оформленням документів;
- труднощі з доступом до медичних послуг та отриманням ліків;
- відсутність вільних місць у місцевих дитячих садках і школах; неможливість влаштувати дітей до навчальних закладів;
- чужі домівки, інший спосіб життя, проблеми з інтеграцією в країні перебування;
- відсутність сім'ї, друзів та знайомих;
- релігійні відмінності;
- невизначеність, безвихідь, відсутність планів тощо [2; 10].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Загальний аналіз проблем соціального захисту людини в світі вимагає постійного вдосконалення та адаптації систем соціальної підтримки через зміну потреб і викликів сучасного світу. Коронакриза виявила вразливість мільярдів людей, які, здавалося б, живуть у відносному достатку, але не ма-

ють достатнього захисту від соціально-економічних потрясінь, спричинених кризою. Прогнозується, що проблема фінансування соціального захисту у майбутньому поглибитися, що вимагатиме комплексних заходів для забезпечення стабільності та ефективності соціальних програм в усьому світі. Щоб гарантувати принаймні базове охоплення соціальним захистом, країни з низьким рівнем доходу повинні будуть інвестувати додатково 77,9 мільярда доларів США на рік, країни з рівнем доходу нижче середнього — додатково 362,9 мільярда доларів США на рік, а країни з доходом вище середнього — ще 750,8 мільярда доларів США в рік. Це еквівалентно 15,9%, 5,1% і 3,1% їхнього ВВП відповідно [19]. З розвитком цифрових технологій та фінансових інструментів з'являються нові підходи до фінансування соціального захисту. Наприклад, блокчейн та фінтех можуть підвищити прозорість та ефективність розподілу соціальних виплат, а також знизити адміністративні витрати [13].

Сьогодні, враховуючи запит населення на соціальні послуги в умовах широкомасштабної війни, державники констатують, що існуючої кількості надавачів соціальних послуг в Україні недостатньо для здійснення покладених на них функцій. Адже через вторгнення росії на територію нашої держави кількість осіб, що потребують допомоги, зростає в залежності від виду соціальної допомоги в разі

Європа, яка відкрито приймала і приймає біженців з України, вирішує свої наявні глобальні проблеми за рахунок великого потоку біженців з України в країни-реципієнти:

- з дефіцитом робочої сили в країнах ЄС, високваліфікованих кадрів і потребою залучати мігрантів. Зараз в Європі розгорнулася справжня боротьба за українців та залучення додаткової робочої сили в таких країнах як Німеччина, Польща, Румунія, Литва, Естонія;
- старіння населення, демографічні проблеми, які вирішуються за рахунок від'їзду українських матерів із дітьми;
- стимуляція економіки країни перебування за рахунок сплеску торгівлі, транспортних перевезень, фінансових, страхових та консультаційних послуг;
- зростання ВВП країн за рахунок реєстрації українських підприємств;
- заповнення ВУЗів українськими студентами і це майбутні висококваліфіковані кадри для країн ЄС;
- зв'язки для відбудови, коли українці з новими знаннями мови та зв'язками в країнах ЄС можуть бути корисними для іноземних компаній, які заходять на український ринок для відбудови України тощо [1, с. 73].

Тому очевидно, що країна, яка приймає дуже велику кількість високоосвічених українських біженців, які хочуть залишитися, отримує вигоди для себе. Такої стратегії дотримуються багатші країни західної Європи — дати можливість українцям вивчити

мови та інтегруватися, щоб вони могли знайти роботу, відповідну їхній кваліфікації у майбутньому.

За умови продовження широкомасштабної війни Україна може втратити значну кількість осіб працездатного і репродуктивного віку, а також певну частину дитячого населення, яке є майбутнім країни. Погіршення економічної та безпекової ситуацій, високий рівень невизначеності, зруйноване/пошкоджене житло, вищий рівень доходу в поточній країні перебування, асиміляція в країні перебування і бажання жити за кордоном заважає біженцям повернутися в Україну. Сприятливі повернення українців з-за кордону може закінчення війни, можливість працевлаштуватися, отримання фінансової допо-

моги для повернення в Україну, наявність житла або гідна компенсація за нього, наявність соціальної інфраструктури. Державі потрібно створювати істотно кращі соціальні, економічні, фінансові й фіскальні стимули для реалізації підприємницького потенціалу наших громадян у межах української економіки.

Крім того, в мирний час для побудови стійкої системи соціального захисту необхідне поєднання стабільності, економічного зростання, жорсткої дисципліни відрахувань, соціального партнерства, державних і приватних форм соціального захисту та інтеграції завдань соціальної політики в макро-економічну стратегію.

Література

1. Зміцнення соціальної безпеки людини в період війни та повоєнної відбудови України : монографія. За ред. Варналія З. С. К. : Знання України, 2024. 272 с.
2. Левін Р.Л., Яценко Г.Ю. Сприйняття життєвих цінностей українцями та іншими європейцями в контексті проблем інтеграції українських біженців у ЄС. *Економіка України*. 2022. № 10. С. 51–60. doi: <https://doi.org/10.15407/econo-myukr.2022.10.051>.
3. Малиновська О. Українські біженці війни в Європі: між інтеграцією та поверненням. *НІСД*. 2024. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-01/az_bizhenci-evropa-oglyad_31012024.pdf (дата звернення: 12.08.2024).
4. Матяж С. В. Європейські стандарти в соціальній сфері: досвід для України. *Наукові праці. Соціологія*. 2013. Том 211, Вип. 199. С. 123–126.
5. Михайлишина Д., Томіліна М., Мироненко О., Левченко Є. Українські біженці. Майбутнє за кордоном та плани на повернення. Аналітична записка. *ЦЕС*. 12 березня 2024 р. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukra%D1%97nski-bizhenczi.-%E2%80%8Bmajbutn%D1%94-za-kordonom-ta-plani-na-povernennya.-tretya-hvilya-doslidzhennya.pdf> (дата звернення: 13.08.2024).
6. Доповідь про соціальний захист у світі у 2020–2022 роках: Регіональна супровідна доповідь для Центральної та Східної Європи та Центральної Азії. Женева : МОП, 2021. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--europe/--ro-geneva/--sro-budapest/documents/publication/wcms_831031.pdf (дата звернення: 12.08.2024).
7. Павлова Л. О. Політико-економічний аналіз системи соціального захисту населення в Україні: дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук за спец. 08.00.01. Київ, 2015. С. 155. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/dis_pavlova.pdf (дата звернення: 10.08.2024).
8. Побережний О. В. Основні моделі соціальної політики держави. *Сучасний науковий журнал*. 2023. № 2. С. 95–100. doi: <https://doi.org/10.36994/2786-9008-2023-2-13>.
9. Погорелова С. Закономірності еволюції систем соціального захисту. *Вісник Пенсійного фонду України*. 2008. № 6. С. 13–17.
10. Тілкина Н. В. Проблеми українських біженців та осіб, які шукають тимчасовий притулок за кордоном, внаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію України. *Економіка і держава*. 2022. № 9. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/economy/article/view/502> (дата звернення: 10.08.2024).
11. Чеберяко О. В. Фінансування соціального захисту: світовий досвід та Україна. *Загрози соціальній безпеці людини в умовах війни: матеріали круглого столу* (27–29 вересня 2023 р.). За заг. ред. проф. З. С. Варналія. Київ-Чернівці. Знання України, 2023. С. 108–112.
12. Чеберяко О. В. Моделі соціального захисту людини у світі. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: матер. VIII Міжн. наук.-практ. конф.* (16 травня 2024 р.). Полтава : НУПП, 2024. С. 175–181.
13. Чеберяко О. В. Соціальний захист людини у світі: джерела, виклики та проблеми. *Основні напрями забезпечення соціальної безпеки людини в умовах війни та повоєнного відновлення: матеріали круглого столу* (2–3 липня 2024 р.). За заг. ред. проф. З. С. Варналія : Київ-Одеса : Знання України, 2024. С. 90–96.
14. Чеберяко О. В., Лещенко І. О. Особливості фінансування соціального захисту та соціального забезпечення в умовах воєнного стану. *Світ фінансів*. 2024. Вип. 1 (78). С. 98–110. doi: [10.35774/SF2024.01.098](https://doi.org/10.35774/SF2024.01.098).
15. Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32022D0382> (дата звернення: 12.08.2024).

16. Esping-Andersen G. The Three Worlds of Welfare Capitalism. 1st edn. Polity Press, 2013. URL: <https://www.perlego.com/book/1535577/the-three-worlds-of-welfare-capitalism-pdf> (дата звернення: 12.08.2024).
17. Ortiz-Ospina E., Roser M. What do governments spend their financial resources on? *Our World in Data*. 2023. URL: <https://ourworldindata.org/government-spending> (дата звернення: 10.08.2024).
18. Number of people under temporary protection at 4.3 million. *Eurostat*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240308-3> (дата звернення: 15.08.2024).
19. World social protection report 2020-2022. *ILO*. URL: <https://www.ilo.org/resource/news/more-4-billion-people-still-lack-any-social-protection-ilo-report-finds> (дата звернення: 15.08.2024).
20. Assessment of the Social Security Responses to COVID-19: Lessons from the Western Balkans and Eastern Europe during the first stage of the pandemic; ILO Decent Work Technical Support Team and Country Office for Central and Eastern Europe (DWT/CO-Budapest). Budapest: ILO, 2021. P. 69.
21. These Ukrainians Arrived Under a Biden Program. They Ended Up Homeless. *The New York Times*. April 2, 2023. URL: <https://www.nytimes.com/2023/04/02/nyregion/ukraine-refugees-homeless.html> (дата звернення: 14.08.2024).
22. Ukraine immigration measures: key figures. *Government of Canada*. 2024. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/services/immigrate-canada/ukraine-measures/key-figures.html> (дата звернення: 14.08.2024).
23. Ukraine Refugee Situation. *UNHCR*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 14.08.2024).
24. Ukraine Refugee Situation. *UNHCR*. 2024. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 14.08.2024).
25. Ukraine Refugee Situation. *UNHCR*. 2023. URL: <https://data.unhcr.org/en/working-group/437?secret=unhcrrestricted&geo=0&sv=65#target-one> (дата звернення: 14.08.2024).
26. Social safety net programs protect families from the impact of economic shocks, natural disasters, and other crises. *World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/safetynets> (дата звернення: 15.08.2024).

References

1. Varnalii Z.S. (2024). Zmitsnennia sotsialnoi bezpeky liudyny v period viiny ta povoiennoi vidbudovy Ukrainy: monohrafiia. K.: Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
2. Levin R.L., Yatsenko H.Iu. (2022). Spryiniattia zhyttievkykh tsinnosti ukrainsiamy ta inshymy yevropeitsiamy v konteksti problem intehratsii ukrainskykh bizhentsiv u Ye S. *Ekonomika Ukrainy*. № 10. S. 51–60. doi: https://doi.org/10.15407/econo_myukr.2022.10.051 [in Ukrainian].
3. Malynovska O. (2024). Ukrainski bizhentsi viiny v Yevropi: mizh intehratsiieiu ta povnenniam. *NISD*. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-01/az_bizhenci-evropa-oglyad_31012024.pdf [in Ukrainian].
4. Matiazh S.V. (2013). Yevropejski standarty v sotsialnij sferi: dosvid dlia Ukrainy. *Naukovi pratsi. Sotsiologhiia*. Tom 211, Vyp. 199. S. 123–126 [in Ukrainian].
5. Mykhailyshyna D., Tomilina M., Myronenko O., Levchenko Ye. (2024). Ukrainski bizhentsi. Maibutnie za kordonom ta plany na povnennia. Analychna zapyska. *TsE S*. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukra%D1%97nски-bizhenci.-%E2%80%8Bmajbutn%D1%94-za-kordonom-ta-plani-na-povnennya.-tretya-hvilya-doslidzhennya.pdf> [in Ukrainian].
6. Mizhnarodna orhanizatsiia pratsi. (2021). Dopovid pro sotsialni zakhyst u sviti u 2020–2022 rokakh: Rehionalna suprovodna dopovid dlia Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy ta Tsentralnoi Azii. Zheneva: MOP. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-/europe/-/ro-geneva/-/sro-budapest/documents/publication/wcms_831031.pdf [in Ukrainian].
7. Pavlova L.O. (2015). Polityko-ekonomichni analiz systemy sotsialnoho zakhystu naselennia v Ukraini: dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. ekon. nauk za spets. 08.00.01. Kyiv. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/dis_pavlova.pdf [in Ukrainian].
8. Poberezhnyi O.V. (2023). Osnovni modeli sotsialnoi polityky derzhavy. *Suchasnyi naukovyi zhurnal*. № 2. S. 95–100. doi: <https://doi.org/10.36994/2786-9008-2023-2-13> [in Ukrainian].
9. Pohorielova S. (2008). Zakonomirnosti evoliutsii system sotsialnoho zakhystu. *Visnyk Pensiinoho fondu Ukrainy*. № 6. S. 13–17 [in Ukrainian].
10. Tilkina N.V. (2022). Problemy ukrainskykh bizhentsiv ta osib, yaki shukaiut tymchasovi prykhystok za kordonom, vnaslidok povnomasshtabnoho vtorhnennia RF na terytorii Ukrainy. *Ekonomika i derzhava*. № 9. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/economy/article/view/502> [in Ukrainian].
11. Cheberiaiko O.V. (2023). Finansuvannia sotsialnoho zakhystu: svitovi dosvid ta Ukraina. Zahrozy sotsialnij bezpetsi liudyny v umovakh viiny: materialy kruhloho stolu (pp. 108–112). Za zah. red. prof. Z.S. Varnaliiia. Kyiv-Chernivtsi. Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
12. Cheberiaiko O.V. (2024). Modeli sotsialnoho zakhystu liudyny u sviti. *Ekonomichna bezpeka: derzhava, rehion, pidpriemstvo: mater. VIII Mizhn. nauk.-prakt. konf.* (pp. 175–181). Poltava: NUPP [in Ukrainian].
13. Cheberiaiko O.V. (2024). Sotsialni zakhyst liudyny u sviti: dzherela, vyklyky ta problem. Osnovni napriamy zabezpechennia sotsialnoi bezpeky liudyny v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia: materialy kruhloho stolu (pp. 90–96). Za zah. red. prof. Z.S. Varnaliiia: Kyiv-Odesa: Znannia Ukrainy [in Ukrainian].

14. Cheberiaiko O. V., Leshchenko I. O. (2024). Osoblyvosti finansuvannia sotsialnoho zakhystu ta sotsialnoho zabezpechennia v umovakh voiennoho stanu. *Svit finansiv*. Vyp. 1 (78). S. 98–110. doi: 10.35774/SF2024.01.098 [in Ukrainian].
15. Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32022D0382>.
16. Esping-Andersen G. (2013). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. 1st edn. Polity Press. URL: <https://www.perlego.com/book/1535577/the-three-worlds-of-welfare-capitalism-pdf>.
17. Ortiz-Ospina E., Roser M. (2023). What do governments spend their financial resources on? *Our World in Data*. URL: <https://ourworldindata.org/government-spending>.
18. Number of people under temporary protection at 4.3 million. *Eurostat*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240308-3>.
19. World social protection report 2020–2022. *ILO*. URL: <https://www.ilo.org/resource/news/more-4-billion-people-still-lack-any-social-protection-ilo-report-finds>.
20. Assessment of the Social Security Responses to COVID-19: Lessons from the Western Balkans and Eastern Europe during the first stage of the pandemic. (2021). ILO Decent Work Technical Support Team and Country Office for Central and Eastern Europe (DWT/CO-Budapest). Budapest: ILO.
21. These Ukrainians Arrived Under a Biden Program. They Ended Up Homeless. (2023). *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2023/04/02/nyregion/ukraine-refugees-homeless.html>.
22. Ukraine immigration measures: key figures. (2024). *Government of Canada*. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/services/immigrate-canada/ukraine-measures/key-figures.html>.
23. Ukraine Refugee Situation. *UNHCR*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
24. Ukraine Refugee Situation. (2024). *UNHCR*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
25. Ukraine Refugee Situation. (2023). *UNHCR*. URL: <https://data.unhcr.org/en/working-group/437?secret=unhcrrestricted&geo=0&sv=65#target-one>.
26. Social safety net programs protect families from the impact of economic shocks, natural disasters, and other crises. *World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/safetynets>.